

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת ויקרא - חודש ניסן"

עורך: הרב יוסף ברנר

לטגובות והנצחות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com - 8455798 - 054 - ניתן לקבל את העלון במייל.

צאת הכוכבים, ביום בו מלאו לנער י"ג שנים והוא יצא מגדר "קטן", מיהר הצדיק לבקש את מחילתו...

וגם ראה ראינו אצל גדולי ישראל שאף לאחר הסתלקותם עשו תשובה על דברים דקים שבדקים כמו שנחזה בספור הנורא הבא: ביום י"ג אב תקפ"מ, נסתלק הגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע רבה של ניקלשבורג, בשהותו במרחצאות קרלסבד, והובל לקבורה בעיר ליכטנשטט הסמוכה לקרלסבד. משנודע דבר האסון לתושבי ניקלשבורג, דרשו בתוקף לפנות קברו מליכטנשטט ולהביאו לקברות אבותיו. אך אנשי ליכטנשטט טענו כי כבר זכו בגופו הקדוש. שתי הקהילות התדיינו בדבר, והסכימו שכמה מגדולי הדור יריעו בדבר, ביניהם הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע, ועל כן היתה תלויה ועומדת לבסוף ההכרעה בהחלטת החתם סופר. ואכן הוא העלה על הגליון תשובה מפורטת שהייתה להעבירו לעירו. אולם כשסיים כתיבתו והתכוון לשלוח את האיגרת, נפלה עליו תרדמה, ובחלומו נגלה אליו רבי מרדכי בנעט המנוח, אשר ביקש ממנו שיעבב את התשובה. וגילה לו, כי נענש מהשמים להיקבר כחצי שנה דווקא בעיר ליכטנשטט, היות שפעם נתן הסכמתו לנתק שידוך. והוא הדגיש: הגם שמה שעשיתי היה על פי דין תורה, בכל זאת היות וכבוד הבריות הוא ענין חמור עד למאוד, ואנכי הרי גרמתי צער ובושה לכלה ולמשפחתה, דקדקו איפוא עמי משמים, "כי לא הוצרכתי לעשות כן". וזה לך האות כי דברי כנים, שילכו לבדוק וימצאו, כי אותה כלה שניתקתי שידוכיה קבורה בדיוק סמוך לקברי ממש!!! מיד שלח החתם סופר שלוחים ונתברר כי החלום נכון... ועל כך אנו אומרים: האי! כמה מוסר השכל יש כאן! - "אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו..."

ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו (ה.א.)

בספר גלילי חבב מביאר, הכתיב "לוא" בכתיב מלא רומז לדברי חז"ל בגמרא (עבודה זרה יח.א) "כל מי שאפשר לו למחות ואינו מוחה נתפס עליהם, אבל רק כשיודע שדבריו נשמעים", כמו שאמרו חז"ל (יבמות סה:): "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע". לכן פעמים צריך לקיים אם "לוא", ופעמים אם "לוא" יגיד...

מסופר כי בעיירת סלונים היה חורף קשה והעניים סבלו מרעב ומקור, ובייחוד היה המחסור ניכר לקראת הפסח. לפני החג יצא הגה"ק רבי אייזל חרף זי"ע לגבות מעות הימים בשביל הנצרכים לפסח. היה שם גביר אחד קמצן שלא היה רגיל לתרום אף לדברים הנחוצים ביותר, נכנס אליו ר' אייזל ישב לו בשקט ולא אמר דבר. שאלו הגביר, רבי, תמהני עליו שאינך מוציא אף הגה מפיך. אמר לו רבי אייזל, אגיד לך, מצבם של עני העיר כפי רע, אני מבקר אצל בעלי הכתים, לגבות מהם מעות הימים, ואני מוכיח אותם בדברים חריפים על שאננותם, ידעתי מהתה לא תקבל תוכחה ממני, חשבת הרי חז"ל אמרו "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע", וכאן אוכל לקיים מצוה זו שלא לומר דבר שאינו נשמע, לכן נכנסתי ושתקתי. הבין הגביר את הרמז ונתן לרב נדבה הגונה...

הרה"ק בעל האהבת ישראל מוויזניץ זי"ע פירש בכך את מאמר חז"ל מילה בסלע משתוקא בתריין (מגילה יח.א). הדפשמט הפשוט הוא כמו שמציין שם רש"י "אם תרצה לקנות הדיבור בסלע, תקנה השתיקה בשניים"... אך האהבת ישראל מסביר: דהנה המוכיח לאדם מקיים מצוה, אולם השותק ואינו מוכיח לאדם שאינו מקבל תוכחה, מקיים בכך שתי מצוות. א. מקיים מאמר חז"ל "כשם שמצוה על אדם לומר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע". ב. חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה (ברכות ו.א). וזו הכוונה, "מילה בסלע" - אם למוכיח מגיע סלע בעבור מצוות התוכחה, "משתוקא" - לשותק ונמנע מלהוכיח, "בתריין" - מגיע לו כפול...

אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשוגגה ואשם (ד.כב)

על הפסוק "אשר נשיא יחטא" דרשו חז"ל (הוריות י:): "אמר רבי יוחנן בן זכאי, אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו". חז"ל פירשו מלת "אשר" מלשון "אושר". וקשה, וכי איזה עושר הוא אם הנשיא נכשל בחטא בשוגג? אלא מסביר הרה"ק רבי אלימלך מליעזנסק זי"ע (נועם אלימלך פרשת ויחי): יש בישראל צדיקים ויש פשוטי עם. הצדיק נמצא תמיד בדרגה גבוהה בעבודת השם. אך המון העם שרוי בדרך כלל בדרגה נמוכה, ובפרט אם נכשל בחטאים. אי לכך, הצדיק לא מסוגל לקרב אליו את החוטא, ולהעלותו עמו, מהמת המרחק הרחני המבדיל בין שניהם. הוא, אינו מביין ואינו מרגיש לליבו הנשבר, ומרחיק ודוחה את אלה שאינם כמוהו. מה עושה השם יתברך החפץ בטובתם של רשעים, לכל ידה ממנו נדה? הוא שולח לצדיק הטא קל בשוגג, ובזמן הקצר הזה הוא מצליח ליצור קשר עמו עד שמחזירים בתשובה שלימה. ה"ירידה" הזאת של הצדיקים, היא ירידה לצורך עליה. ועל ענין זה מובא **בתנא דבי אליהו** (א"ר פרק ל) משל לשפחה שאבדה קיתון של חרס בתוך הכאר. מהמת חוסר יכולתה למצוא את האבדה. התייאשה ממנו. אח"כ הלכה בת המלך לאותו באר ואיבדה שם קיתון של זהב. משנודע הדבר לשפחה - שמחה, כיון שידעה, שהמלך ישלח את עבדיו לחפש את קיתון הזהב האבוד של בת המלך, ותוך כדי כך יימצא גם קיתון החרס שלה. דברים אלו מאירים באור נגהות, את האושר הטמון בחטאיו של הנשיא, ולזה התכוונו חז"ל באמנם "אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו..."

אמר הכותב: עוד אופן חשבתי להסביר את אותו "אושר" בו אנו מתמלאים כאשר אנו רואים שהנשיא מביא קרבן על שגגתו: והוא הלימוד והמוסר השכל - איך נשיא או גדול בישראל עושה תשובה כשה"ו עשה מעשה קל אפילו בשוגג, ומכך אנו אוזבי קיר לומדים ומקבלים דוגמה מוחשית איך להתנהג. כמו שנראה מהסיפור המרגש הבא המובא בספר הנחמד **חיים שיש בהם:** לקהל המשתתפים בשמחת הבר מצוה של אחד מילדי העיר בני ברק, נכונה הפתעה. כפתחו של אולם השמחות, נראתה לפתע דמות מוכרת, "הסמייפלר"! עברה הלחישה מפה לאוזן, והכל כמו ממקומותיהם מבקשים להזור בהדרת פניו של הצדיק, אשר זה זמן רב לא יצא - מפאת חולשתו - מנפחת ביתו. נרגשים במיוחד היו בני משפחתו של התן השמחה, נרגשים ונבוכים כאחת - הן אין הם קרובי משפחה של הסמייפלר. על מה ולמה זכו הם איפוא, כי הצדיק, ששנים רבות אינו משתתף אף בשמחות משפחתיות יגיע דווקא לשמחתם? אך עד מהרה התבררו הדברים, שכן, עם היכנסו לאולם השמחות, ביקש הסמייפלר לשוחח ביהירות עם התן הבר מצוה. נפעם ונרגש, שמע הנער מה בפיו של גדול הדור, כתום השיחה, עזב האורה הנכבד את המקום. מיד הקיפו הנוכחים את הנער ושאלוהו: "מה אמר לך?", "מה אמר לך הסמייפלר?" התברר, כי אביו של התן הבר מצוה נוהג להתפלל בבית המדרש בו נוהג הסמייפלר להתפלל וכן גם התן השמחה מעת היותו ילד רך בשנים. וקרה פעם שבעת היות הילד כבן שבע, נדמה היה לסמייפלר, כי הילד לומד בזמן התפילה. הוא גער בו על כך, ואחר כך התברר לו כי סדרו של הילד דומה לגמרא, והילד אמנם התפלל ולא למד... כיוון שכך, הפיץ הצדיק לבקש את מחילתו של הילד, אך לפי שהקטנים (טרם בר מצוה) אינם בני מחילה - לא יכול היה לבקש את מחילתו. לפיכך, בירר הסמייפלר, את שמו של הילד ואת גילו. שש שנים שמר את הדבר בלבו, ובהתקרב מועד הבר מצוה של הנער, ביקש לדעת היכן תערך שמחת המצוה. ומיד עם

או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב וכו' ונעלם ממנו וכו' והביא אשמו (ה.ד-1)

מסביר רש"י: ונפש כי תשבע שבועה "להרע" – לעצמו. "או להיטיב" – לעצמו כגון אוכל, ולא אכל. או אישן ולא ישן. ונעלם ממנו ועבר על שבועתו, כל אלה הייבום בקרבן. **בספר חיים של תורה** מסופר, כי הגיעו לפני הרה"ק בעל האמרי אמת מגור זי"ע וספרו לו שהרופא ביקר אצל הרבי הקדוש מאוסטרובצה זי"ע ואמר שעליו לאכול, אחרת חיינו בסכנה, אולם הוא מסרב לשמוע, ואולי הרבי מגור יוכל לשכנעו. שאל הרבי: האם יש כאן עגלה? כשנענה בחיוב, יצא מיד את הבית ונסע לאוסטרובצה נכנס אל הרבי ושאל: מדוע לא יאכל מר, הרי זה טוב מאד לאכול! היכן מצינו שטוב לאכול, שאל הרבי מאוסטרובצה? ענה האמרי אמת: הרי כתוב בתורה לגבי אדם שנשבע "להרע או להיטיב", ודרשו חז"ל "להרע" שלא אוכל, "להיטיב" – שאוכל, רואים שלאכול דבר טוב הוא! מיד פתח הגאון הקדוש ואמר: "אשר קדשנו במצותיו וציונו לשמוע דברי חכמים" ואכל דבר מה...

אמר הרה"ק החיה מליבלין זי"ע כי מן הכתוב כאן, שדרשו "להיטיב" – שאוכל, רואים שאפשר להתעלות גם על ידי אכילה לשם שמים, ואין צריך להתעלות על ידי סיגופים. אם התורה הק' קוראת לאוכל' להיטיב, סימן שאכן אפשר להיטיב בדרך זו.

בספר הקדוש אהב ישראל להרה"ק מאפמא זי"ע (יומא דהילולא ה' ניסן), פירש לפי דברי רש"י הנ"ל את הפסוק (ירמיה ד.כב) "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו". "חכמים המה להרע" – רצונם לקנות שלימות עם מדת להרע, שלא יאכלו וע"י התעניות והסיגופים המה רוצים לקנות השלימות. "ולהיטיב לא ידעו" – פירוש, להיטיב שיאכלו ועל ידי זה יקנו שלימות, זה לא ידעו...

בעין זה כתב הט"ז (אכן העזר סימן כ"ה סק"א): על מה שכתב הרמב"ם על הפסוק (משלי ג.ו) "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך" – מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו, כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת, יש לו שכר כמו שמתענה, עד כאן דברי הרמב"ם. וכתב על כך הט"ז: לדברים אלו יש אסמכתא בכתוב (תהילים קכז. ב) "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שינה" – יש תלמידי חכמים המנדדים שינה מעיניהם, ועוסקים בתורה הרבה, ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה, כדי שיהיה להם כח וזריזות לב לעסוק בתורה, ויוכלו ללמוד בשעה אחת, מה שזה מצמצר ועוסק בשתי שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשווה. על כן אמר: "שוא לכם" – בחינם לכם שאתם מצמצרים. "משכימי קום" – ומשכימים בבוקר. "מאחרי שבת" – בלילה, וממעטים שנתכם, זה בחינם. והטעם כי "כן יתן לידיו שינה" – דהיינו מי שישן הרבה, כדי שיחוק מוחו בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו מי שממעט בשינה ומצער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה...

אמר הכותב: שמעתי מידידי הגאון רבי שמחה רבינוביץ שליט"א בעל הפסקי תשובות ששאלו פעם לבעל הקצור שולחן ערוך הגה"ק רבי שלמה גאנצפריד זי"ע – איך זכה לכהן ככה? ככה לכל תפוצות ישראל בכל אתר ואתר? ענה ואמר תשובה מדהימה: היות ואני ישן מידי לילה שמונה שעות, לכן כשישכתי לכתוב את הספר, היה זה בצלילות המוח והדעת, ויכולתי לכתוב דברים ברורים השווים לכל אחד...

ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה והביא וכו' עשירית האפה סולת וכו' והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה (ה.יא-ב)

מסופר, שבחנות הגה"ק רבי אלעזר מפולטופק זי"ע (חתן הגאון מליסא בעל החוות דעת, ומארייות חסידי קוצק) כתב לו אחד מהארייות החריפים שבחבורה ברכה לרגל החתונה ובהם שלושה מילים: "וקמץ הכהן ממנה!" כמובן שזו לא ברכה שגרתית, ולכן עמל הגאון הנ"ל להבין את משמעותה. עד שעלה על ביאורה, שכנראה התכוון המברך לגמרא (ברכות ה.) שבמערבא כשאדם היה נושא אשה היו שואלים אותו כך: מצא או מוצא? והכוונה היה, האם אתה בבחינת "מוצא" דכתיב 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', או שאתה בבחינת "מוצא" דכתיב 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', או שאתה בבחינת "מוצא" דכתיב (קהלת ז, כו) 'מוצא אני מר ממות את האשה'... הוי אומר ההבדל הוא בניקוד האות מ"ם, שכאן היא בקמץ וכאן היא בחולם. לכן מברכים לכהן שיקיים בו הכתוב 'וקמץ הכהן ממנה', והיינו שיהיה אצלו מצא בקמץ ולא בחולם... ועל כך התכוין אותו מברך בכרכתו: "וקמץ הכהן ממנה!"

מסופר שהגה"ק רבי עקיבא אייגר זי"ע נשאל בעת שהשתתף בסעודת נשואין לאחד מתלמידיו מהו המקור למנהג בסעודת נשואין שהוטפין המסובים פרוסת המוציא מיד ההתן? ענה רעק"א מיד: שהענין הוא ע"פ מה שאמרו חז"ל הנ"ל (ברכות ה.) שבמערבא כשאדם היה נושא אשה היו שואלים אותו כך: מצא או מוצא? והכוונה היה, האם אתה בבחינת "מוצא" דכתיב 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', או שאתה בבחינת "מוצא" דכתיב (קהלת ז, כו) 'מוצא אני מר ממות את האשה'... לכן לפעולה דמיונית הוטפין ממנו את "המוציא" וישאר בידו רק "מצא אשה מצא טוב"...

חודש ניסן – ההכנה לליל הסדר!

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו ומתקרבם לנו לחג הפסח, לליל הסדר הגדול והקדוש אשר בו נפתחים שערי ההשגות, שערי קדושה ואמונה, שערי הלל והודאה, שערי קירבת אלוקים אהבתו ויראתו. אשרי האדם שישכיל להבין עצמו כדבעי לקלוט קדושה ורוממות זו! אמרו רבותינו: ההכנה הראויה, מעצימה את המעשה בכפליים! ובספר היקר מעיין המועד על הגדה של פסח מובא סיפור שהוא משל, ומקורו מהגדת הסיפורים אבותינו סיפרו לנו: בעיר אחת נהגו להציב בליל ההופה שתי כוסות זכוכית מלאות דינרים לסימן טוב, שהחתן והכלה יהיו בעושר ובלא מחסור. ומי שלא היה לו, היה שואל מעשיר ומהוויר לאחר ההתונה. פעם אחת, עלה חתן לעשיר קמזן. ידע שלא ייאות בקלות, ולא תפס מרובה. אמר: "הלילה ליל כלולותי, ואין בידי אלא כוס זהובים אחת. עשה עימדי חסד והשאלני את הכוס השניה". האיר הקמזן פניו, וענה בחלקת לשון: "מול טוב, בני, אך למה תצטרך לבריות? איינין לך עצה קלה וישרה: קח ראי זכוכית והצב אותה לכותל, העמד לפניו את הכוס שברשותך ותראה כשתיים!" ענה החתן בחכמתו: "דע לך, אדוני, שהכוס האחת שברשותי היא של הראי, ובאתי לשאול ממך את הכוס השניה שלידי... צחק העשיר ונתנה לו... והנמשל: מובן שאין די בהכנה בלבד, ברוממות ההשגה ובפתחת הלב. אבל כשיש לידן מעשה בפועל הרי הן "הכוס של הראי", ומכפילות את כח המעשה! וכך הוא בכל מצוה ומצוה, ובכל דיבור ודיבור. אוי למדבר לפני המלך וליבו כל עימו – הרי הוא כראי בלי כוס, ואוי למי שלבו עמו אך הגיע ללא הכנה מספיקה, הריחו ככוס אחת ללא עוצמתה של הראי..."

הגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע נשא משל נאה ביחס שבין הכוונה למעשה: משל לאדם שנשא אישה. אמר: "אוהב אני תרנגולת ממולאת בכשר מחון ואורז". בישלה לו. טעם ואמר: "יודעת את, הסרים בה תבלינים. כגון מלח, פילפל וכו'. השבה לעצמה: אם כך אוהב הוא תבלינים, אמלא לו תרנגולת בתבלינים... אמרת ועשתה. למחרת בא לאכול, וניחוח התבלינים היכה באפו, טעם, ועיווה פניו. אי אפשר היה לאכול מפני גודש התבלינים, אף בשר התרנגולת התקלקל מעודף התבלינים. שאל: "מה עשית?" אמרה: כמו פיד אמרת שאוהב אתה תבלינים, ומלאתי בס את התבשיל"..." ענה: "התבשיל ערב כשממולא הוא בשר ואורז, והתבלין מטעימם. אבל כשלעצמו, לבדו – אינו בר אכילה!" והנמשל מובן היטב: מעשה בלא הכנה ראויה ובלא כוונת הלב, כמוהו כתבשיל תפל בלא תבלינים. אבל גם הכוונה גרידא בלא המעשה, הריחו כתבלין בלא מאכל... וכמה נפלא, כשהם שלובים יחדיו: הכנה ראויה, השגה מרוממת, ומעשה מושלם!

כשרצה הרה"ק רבי הנוד הענין **מאלכפנדר זי"ע** להסביר את גודל מעלת ההכנה הראויה שמביאה לידי מעשה, היה אומר את המשל הבא: מעשה בכסיל אחד, שכל ערב בשכבו לישון היה פושט בגדיו ומשליכם זה בכה וזה בכה, ובבוקר היה מורה שעה ארוכה להפש אחריהם ולמצאם, בזה אחר זה. יום אחד גמר בליבו להכניס בהליכותיו סדר ומשמר, ולחסוך לעצמו זמן יקר. נטל עט ודף ניר, ועל כל בגד שפשט ציין את מקומו בדף, הגלימה על הכסא, הטלית קמץ על המתלה, החולצה על הריצפה, וכן על זו הדרך, לפני שעמד להיכנס למיטה ולחניה ראשו על הכר. הקדים וכתב: "וראשי על הכר"..." שבק רצון קרא קריאת שמע שעל המיטה ונרדם. בבוקר קם ונטל ידיו. נטל את דף הניר, ואסף את הפציו כעמיר גורנה, בגד אחר בגד – תוך רגע קט. שמח על הרעיון הנפלא, שהסך לו זמן רב. ואמר בליבו: "כמה נפלא להיות אדם מוסדר", וכך עבר פריט פריט... הגיע לסוף הרשימה, ושם כתוב: "וראשי על הכר" הביט בכר, ואין עליו דבר. חוורו פניו. קם, נטל את הכר, הכט בו, ולא נשר ממנו דבר. אבוי, ראשו אייה, ועדין עומד הוא ומחפש, עד עצם היום הזה!... והנמשל, מובן, רבים מהדרים במצווה על כל פרטיה ודקדוקיה, הכל ככתוב, דבר לא נעדר. פרט לאחד: הראש, איננו וכשהראש לא במקום, מה שווה כל ההכנות והסדרות הרבות, לכן ברוך אלוקינו שנתן לנו ימי הכנה אלו לפני ליל הסדר, לעיין בפירושי הגדות ולקלוט ניהוחם, לפתוח הלבבות בהכנה ראויה כדי שנבוא לליל הסדר הקדוש וליבנו פתוח לרווחה, השגותינו מרוממות ונפשינו צמואה לקלוט רשמי קודש ושיפעת השגות, ואז נבוא בראש שעומד על מקומו להתעלות ברגשי אמונה ולהתרונון בהלל ובזמרה, ונאמר לפניו הללויה!...

הדפסת והפצת הגליון - נדבת ידינו הדגול והנעלה
לזכות יחיאל בן מרים לאה - לברכה ולהצלחה!